

**ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ПРОЦЕС “ТВОРЧОГО РОЗПРЕДМЕТНЕННЯ”
ЦІННОСТЕЙ І ТЕХНОЛОГІЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

УДК 378.12

*Ірина Харкавців, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики англійської мови
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

**ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ПРОЦЕС “ТВОРЧОГО РОЗПРЕДМЕТНЕННЯ”
ЦІННОСТЕЙ І ТЕХНОЛОГІЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розкрито поняття педагогічної творчості як “творчого розпредметнення цінностей і технологій педагогічної діяльності, їх наповнення особистісним сенсом. Акцентовано необхідність індивідуально-творчого розвитку педагогів та формування потреби майбутніх фахівців у професійному самовдосконаленні.

***Ключові слова:** педагогічна творчість, індивідуально-творчий розвиток педагога, творча індивідуальність, “творче розпредметнення” цінностей і технологій педагогічної діяльності.*

Лит. 8.

*Ірина Харкавців, кандидат педагогических наук, доцент кафедры практики английского языка
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

**ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ТВОРЧЕСТВО КАК ПРОЦЕСС
“ТВОРЧЕСКОГО РОЗПРЕДМЕТНЕННЯ” ЦЕННОСТЕЙ И ТЕХНОЛОГИЙ
ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

В статье раскрыто понятие педагогического творчества как “творческого разпредметнения ценностей и технологий педагогической деятельности, их наполнения личностным смыслом. Акцентировано необходимость индивидуально-творческого развития педагогов и формирование потребности будущих специалистов в профессиональном самосовершенствовании.

***Ключевые слова:** педагогическое творчество, индивидуально-творческое развитие педагога, творческая индивидуальность, “творческое разпредметнение” ценностей и технологий педагогической деятельности.*

*Iryna Kharkavciv, Ph. D. (Pedagogic), Docent Practice English Department
Drogobych State Pedagogical University by I. Franko*

**PEDAGOGICAL CREATIVITY AS A PROCESS OF “CREATIVE DIFFERENTIATION”
VALUES AND TECHNOLOGIES IN TEACHING ACTIVITY**

The article explains the meaning of pedagogical creativity as a process of “creative differentiation” values and technologies in teaching activity, its filling with personality sense. Point out to necessity of personality-creative development teachers and formation need in professional self-improve of future specialists.

***Keywords:** pedagogical creativity, personality-creative development of teacher, creative person, “creative differentiation” values and technologies in teaching activity.*

Постановка проблеми. Домінування у вітчизняній педагогіці у другій половині ХХ сторіччя методології діяльнісного підходу призводило до деякого ігнорування особистісної своєрідності окремого педагога, особливостей його професійної індивідуальності, від якої значною мірою залежить спрямованість навчання і виховання підростаючого покоління. Тому педагог рідко розглядався як індивід, особистість, суб'єкт та індивідуальність [3, 16].

У сучасній педагогіці, коли зближуються та інтегруються методологічні засади діяльнісного і особистісного підходів, ситуація змінюється. Повсякденні вимоги творчого вирішення різних, нестандартних навчальних і виховних завдань, які

зазвичай важко передбачити, роблять педагогічний процес персоніфікованим особистими якостями педагога і учнів, сповненим елементами імпровізації, які суттєво коригують будь-який заздалегідь підготовлений проект майбутньої педагогічної діяльності. У суспільстві все більше утверджується думка про те, що освіта зі способу просвітництва індивіда повинна перетворитися в механізм розвитку творчої особистості, здатної конструювати саме себе, визначати й змінювати свою життєву стратегію. В цих умовах стає зрозуміло, що педагогічна творчість не може існувати без особистісного, індивідуального втілення. В свою чергу, без розвитку індивідуальної своєрідності педагога процес “творчого розпредметнення” цінностей і

технологій педагогічної діяльності та їх наповнення особистісним сенсом дуже важко уявити. З огляду на це, вважаємо, що проблема педагогічної творчості, її визначення і правильного врахування у вимірюванні рівня професіоналізму є вкрай актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теорії педагогічної творчості зробили сучасні теоретики педагогіки Ю. Азаров, Н. Гузій, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, О. Мойсеев, М. Нікандров, М. Поташник, С. Сисоева, Л. Спірін та ін.

Дослідження І. Беха, А. Бойко, Н. Кичук, В. Лозової, О. Мороз, А. Мудрика, Н. Нічкало, І. Прокопенка, В. Семиченко, Н. Тарасевич, Н. Щуркової та ін. присвячені розвитку особистісно-орієнтованої школи, системи методичної роботи, яка б відповідала потребам усіх суб'єктів педагогічного процесу.

Орієнтація вчителя на канони професії, які б не втрачали її гуманістичного “надзавдання”, вважається дослідниками основним шляхом подолання існуючих проблем та підвищення їх фахової майстерності. У цьому зв'язку педагогічну творчість автори пов'язують із процесом розв'язання педагогічних завдань, що постійно виникають. Однак, незважаючи на достатню кількість досліджень у даній галузі, вирішення проблем освіти у практиці вчителя ще не розглядається в контексті індивідуальності педагога; інновації, що вводяться, слабко пов'язані з реальною програмою його творчого саморозвитку.

Мета даної статті полягає в аналізі проблеми педагогічної творчості як “творчого розпредметнення” цінностей і технологій педагогічної діяльності та необхідності індивідуально-творчого розвитку педагогів.

Вклад основного матеріалу. Філософсько-соціологічні дослідження творчості виокремлюють дві сторони творчості як процесу – інформаційну й дієву. Інформаційна сторона творчості розуміється як процес набуття необхідного запасу знань про всі параметри фрагменту дійсності, що підлягає оптимальному перетворенню (об'єкта). Накопичення цього запасу знань передбачає пізнання об'єкта творчості й цілого спектру як безпосередньо, так й опосередковано пов'язаних з нею систем і підсистем. Здійснюване при цьому накопичення знань і складає процес розпредметнення, що утворює одну з ліній двобічного шляху того зворотного зв'язку, що встановлюється між суб'єктом і об'єктом у процесі творчості. По суті, цей процес являє собою пізнання необхідності: збір, передачу й обробку інформації. Змістом

інформації є відбиття властивостей і структури світу, в якому відбувається діяльність, що керується через інформацію [4, 43]. Дієва сторона творчості являє собою сам шлях перетворення об'єкта, який, у свою чергу, складається з прийомів, засобів, що у сукупності дають стратегію і тактику, що використовує суб'єкт для досягнення поставленої мети. Цей процес утворює другу лінію зворотного зв'язку і являє собою процес опредметнення [4, 16].

Через творчість розпредметнення результатів попередньої діяльності супроводжується внесенням у неї нового змісту, що істотно (часом кардинально) змінює попередній зміст. Більш того, сама творчість у педагогічній діяльності є головною цінністю, життєвою необхідністю. Педагогові, діяльність якого є творчою, необхідно усвідомити ціннісну природу самої творчості. Вона полягає у першу чергу у можливості опису з позиції творчості (різної за природою, особистісно-суспільним забарвленням, масштабністю, наслідками, оцінкою) усіх трьох проєкцій картини світу (минуле, теперішнє, майбутнє), їх співставлення, сполучення, переходу від одного стану до іншого, багатомірності й неоднозначності явних й прихованих причинно-наслідкових зв'язків. Через призму творчості ми чіткіше бачимо усю складність смислової насиченості часового простору. Тут ідеться не стільки про кількісні (місяці, роки, сторіччя тощо), скільки про якісні (культура, соціальні відносини тощо) параметри [6, 48 – 49].

Б. Гершунский, академік Російської Академії освіти, порівнює з діяльністю музиканта-виконавця, який завжди вносить своє особистісне бачення специфіки й задуму музичного твору, що трактує й інтерпретує його по-своєму. Проте, якщо музикант-виконавець все-таки є обмежений у своїй діяльності специфікою жанру музичного твору, можливостями музичного інструмента, нарешті, єдиною і обов'язковою для усіх нотною гамою, то навчально-виховні можливості педагога-практика більш варіативні [1, 59 – 60]. Не випадково відомий вихователь і педагог Д. Пойа писав, що “викладання – це мистецтво, а в кожного доброго вчителя є свої прийоми, і цим кожен добрий. При цьому слід звернути увагу, що мова йде про доброго вчителя, про вчителя, якому доступно, а тому дозволено з позицій етики і моралі вносити своє інноваційне бачення до педагогічного процесу, сповнювати його своїми емоціями, чарівністю, стилем спілкування з учнями, тобто своєю майстерністю, своєю творчістю. На жаль, така імпровізаційна діяльність доступна, а значить, може бути

дозволена далеко не кожному практикуючому педагогу. Серед мільйонів учителів і викладачів далеко не всі здатні до справжньої педагогічної творчості, проте жодному з них задалегідь не відмовляється у прагненні до неї [1, 60].

Це означає, що опановуючи вже існуючі педагогічні технології, що спрямовані на вирішення на алгоритмічному рівні різних цільових, змістовно-процесуальних й контрольних педагогічних проблем, кожен викладач має можливість творчо включитись у реалізацію на практиці того чи іншого педагогічного замислу. Адже майстерність педагога проявляється також й в “олюдненні”, натхненності знання, яке переноситься з книг в аудиторію, а висловлюється як власний погляд на світ” [8, 34]. Як зазначили В. Кан-Калік і Н. Нікандров, коли до школи приходить творчий учитель, оживають, олюднюються, спрацьовують педагогічні теорії й системи, методичні рекомендації і наочні посібники [2, 3].

Сьогодні, коли у суспільстві усе частіше утверджується думка про те, що освіта зі способу просвітництва індивіда має перетворитися в механізм розвитку творчої особистості, яка здатна визначати й змінювати свою життєву та професійну стратегію, на сторінках педагогічних видань термін “творча індивідуальність” педагога з’являється всі частіше, витісняючи більше розповсюджене раніше словосполучення “творча особистість”. Ймовірно, вважає Л. Маркіна, це зумовлено розумінням того, що вирішальним фактором відновлення освіти є не просто особистість педагога та його готовність діяти творчо, але яскрава, самотня особистість, унікальна й неповторна; що педагогічна творчість не може існувати без особистісного, індивідуального втілення [5].

Важливість індивідуально-творчого розвитку педагогів зумовлена особистісно-неповторним характером засвоєння культури, професійного досвіду, досвіду творчої діяльності. У сучасній науці, зазначає К. Муртазаєва, процес засвоєння особистістю соціального досвіду тлумачиться як неперервна заміна актів перебудови, реконструкції колишнього досвіду особистості, пошуку сенсу в одержуваній інформації. Кожну нову порцію інформацію людина сприймає й прочитає по-своєму, неповторно. Один і той самий зміст люди також прочитують, сприймають, інтерпретують по-своєму. Причому зміст досвіду, що передається, певної частки інформації для кожної людини свій. Зі зміною досвіду людина в одному й тому ж самому змісті може відкрити щось зовсім інше. Таким чином, один і той самий зміст

соціального досвіду людина усвідомлює щоразу по-своєму, начебто заново, творчо.

Якщо людина діє й засвоює інформацію, орієнтуючись на штампи, стереотипи, не намагаючись зрозуміти, усвідомити переданий досвід, тоді думка, творчість, індивідуальний характер сприйняття зникає. Творчість, оригінальність мислення виникає, якщо особистість прагне розібратися в усьому самостійно, не орієнтуючись на авторитетні й чужі думки, якщо вона повсякчас сумнівається в непорушності наукових істин і думок, які всі поділяють, якщо керується принципом перевіряти все на практиці, на своєму досвіді.

Індивідуально-творчий розвиток передбачає не запам’ятовування й механічне сприйняття інформації, а творче її перетворення, прочитання в ній іншого смислу, оригінальне інтерпретування, формування особистісного ставлення до неї, оцінку важливості та ефективності ідей, теорій, методичних рекомендацій, здатність вести діалог з автором, дискутувати з ним [7, 71 – 72].

Розглядаючи педагогічну творчість як процес “творчого розпредметнення” цінностей і технологій педагогічної діяльності та їх наповнення особистісним смислом, слід також зазначити, що вона може бути охарактеризована не тільки як ефективно використання педагогічних знань, умінь і навичок у діяльності, але і як застосування художньої логіки при рішенні власне педагогічних завдань, що забезпечує вдосконалення творчого потенціалу особистості через систему емоційно-образних механізмів. Тому важливим є осмислення сучасних вимог до педагога, особливостей етапу підготовки до професійної діяльності, необхідності якнайшвидшого виявлення власної творчої індивідуальності й визначення шляхів, що ведуть до цього, а також розуміння мети й перспектив проведення паралелей між педагогікою й театральним мистецтвом.

Для підготовки такого педагога, зазначає Л. Маркіна, потрібна особлива технологія професійного навчання, оскільки такі якості, як емпатія, здатність до імпровізації та інші не засвоюються разом з базовими науковими знаннями. У створенні такої технології багато в чому може допомогти театральна педагогіка, головні риси якої – глибока індивідуалізація, творчий характер діяльності й прагнення проникнути в природу людської виразності. Саме за її допомогою стає можливим розвиток таких сторін діяльності вчителя, як образність і гнучкість мислення, творче самопочуття, саморегуляція психічних станів, уміння залучити й утримати увагу учнів, мовне мистецтво,

виразність, уміння в галузі невербальної комунікації [5].

На думку О. Кривильової, готовність майбутнього вчителя до творчої діяльності складається з трьох компонентів: теоретичного, практичного і особистісного. Теоретичний компонент включає базові знання психологічних дисциплін, знання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій розвитку творчої особистості, дидактичні знання щодо організації навчально-виховного процесу, спрямованого на творчий розвиток його суб'єктів, знання форм і методів стимулювання творчої діяльності, знання діагностики та розвитку творчих потенційних здібностей до діяльності, знання технології підготовки до самостійної творчої діяльності; практичний – уміння реалізувати особистісно орієнтовані педагогічні технології розвитку і виховання творчої особистості, володіння методами оцінювання розвитку творчих якостей, здатність до самоаналізу, узагальнення власного досвіду та досвіду інших; особистісний – професійні та ціннісні якості, мотиваційно-творчу активність і спрямованість особистості на самовдосконалення у творчій діяльності і розвитку її творчих здібностей [3, 17].

Дійсно, як зазначає Б. Гершунський, без включення свого особистісного, творчого бачення способів реалізації тих чи інших педагогічних технологій педагогові буде дуже важко досягнути належного педагогічного ефекту. Його праця буде носити стомлюючий, ремісничий, формальний характер, а тому й залишиться непродуктивною, безрадісною. Освіта же без радості, без відчуття постійної активної співучасті в процесі педагогічної співтворчості, своєрідної співпраці педагога і учнів позбавлена головного – своєї емоційно-мотиваційної основи. Вона перетворюється на томливе, скучне й безглузде проведення часу [1, 61].

Проте включення такого особистісного, творчого бачення способів реалізації тих чи інших педагогічних технологій треба намагатись досягти ще у стінах вищого навчального закладу. Це зробити не легко, оскільки у традиційній системі підготовки вчителя є дуже багато такого, що розраховане на масовий чи груповий вплив, засвоєння. І дуже мало часу і місця залишається для індивідуально-неповторного – розмірковувань, діалогу з викладачем, для творчого відкриття кожною особистістю “істини для себе”, “смислу для себе”, для конструювання і обговорення своїх думок з того чи іншого питання. А для творчого особистісного засвоєння необхідно кожний засіб навчання й виховання, з яким знайомлять студента на теоретичних заняттях чи під час підготовки

до уроків, слід приміряти “на себе”, випробувати на ефективність в особистому досвіді, тобто особистісно “присвоювати” [7, 72].

Отже, для включення особистісного, творчого бачення способів реалізації педагогічних технологій, досягнення “творчого розпредметнення” цінностей і технологій педагогічної діяльності слід спочатку ввести студента у світ педагогічних цінностей, допомогти в оволодінні базовими основами педагогічної культури і розвинути суб'єктні властивості особистості педагога як людини культури. Не менш важливо сформувати потребу майбутніх фахівців у професійному саморозвитку та самовдосконаленні, виховати ціннісне ставлення до педагогічної діяльності, розвинути здатність до емоційно-вольової регуляції, самоорганізації та самоконтролю.

Висновки. Наше дослідження доводить, що сучасній школі потрібна не просто особистість вчителя та його готовність діяти творчо, а яскрава, самобутня особистість, унікальна й неповторна, адже творчу особистість може виховати тільки творчий, самобутній педагог. Саме тому педагогічна творчість та ідентичність має стати рисою кожного вчителя. Визначаючи педагогічну творчість як “творче розпредметнення” цінностей і технологій педагогічної діяльності, їх наповнення особистісним сенсом, вважаємо, що включення особистісного, творчого бачення способів реалізації тих чи інших педагогічних технологій, досягнення “творчого розпредметнення” цінностей і технологій педагогічної діяльності треба намагатись досягти ще у стінах вищого навчального закладу. Для цього слід спочатку ввести студента у світ педагогічних цінностей, допомогти в оволодінні базовими основами педагогічної культури і розвинути суб'єктні властивості особистості педагога як людини культури, а потім, на основі цього, сформувати потребу майбутніх фахівців у професійному саморозвитку та самовдосконаленні.

1. Гершунский Б.С. *Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций)* / Б.С. Гершунский. – М.: Изд-во “Совершенство”, 1998. – С. 24 – 68.

2. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. *Педагогическое творчество.* / В.А. Кан-Калик, Н.Д. Никандров. – М.: Педагогика, 1990. – 144 с.

3. Кривильова О. *Готуємо майбутніх учителів до самостійної творчої діяльності* / О. Кривильова // *Рідна школа.* – 2006. – № 6. – С. 16 – 17.

4. Лобанова Б.Е. *Философия и социология творчества* / Б.Е. Лобанова; под ред. Б.В. Абросимова. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1983. – 153 с.

5. Маркина *Основы педагогического артистизма* / Л.В. Маркина // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.acis.vis.ru/9/1_8/markina.htm

6. Мартишина Н.В. *Ценностный компонент творческого потенциала личности педагога* /

Н.В. Мартишина // *Педагогика*. – 2006. – №3. – С. 48 – 57.

7. Муртазаева Е.М. *Индивидуально-творческий розвиток майбутніх педагогів* / Е.М. Муртазаева // *Педагогика і психологія*. – 2004. – №3 (44). – С. 69 – 76.

8. *Педагогічна майстерність: Підручник* / І.А. Зязюн, Л.В. Крамуценко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2012

УДК 373.66

Наталія Зайченко, кандидат педагогічних наук, докторант кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті НУБіП України, м. Київ

ЗАПОЧАТКУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В ІСПАНІЇ НА РУБЕЖІ XIX – XX СТ.

У статті здійснюється аналіз започаткування соціально-педагогічного захисту дітей в Іспанії на рубежі XIX – XX ст. Автор описує законодавчі й організаційні ініціативи соціальної опіки дітей у країні, характеризує діяльність установ, що здійснювали догляд за дітьми на рубежі XIX – XX ст.

Ключові слова: соціально-педагогічний захист дітей, соціальна опіка, соціальне виховання, догляд.
Літ. 7.

Наталья Зайченко, кандидат педагогических наук, докторант кафедры социальной педагогики и информационных технологий в образовании НУБіП Украины, г. Киев

ОРГАНИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ ДЕТЕЙ В ИСПАНИИ НА РУБЕЖЕ XIX – XX ВВ.

В статье осуществляется анализ организации социально-педагогической защиты детей в Испании на рубеже XIX – XX вв. Автор описывает законодательные и организационные инициативы социальной опеки детей в стране, характеризует деятельность учреждений, осуществлявших уход за детьми на рубеже XIX – XX вв.

Ключевые слова: социально-педагогическая защита детей, социальная опека, социальное воспитание, уход.

Natalia Zajchenko, Ph. D. (Pedagogic), Social pedagogic and Information Technology in Education, Kyiv

ORGANIZATION OF SOCIAL AND EDUCATIONAL CARE OF CHILDREN IN SPAIN IN THE END XIX – THE BEGINNING XX CENTURIES

Organization of social and educational care of children in Spain in the end XIX – the beginning XX centuries has been analyzed in the article. Author describes the legislative and organizational sources of social care of children in Spain. The activity of some social and educational institutions has been revealed.

Key words: social and educational care of children, social education, social protecting of children.

Актуальність проблеми. Соціально-педагогічний захист дітей у суспільстві є мірилом його цивілізованості. В умовах становлення індустріального суспільства у другій половині XIX ст. за відсутності міжнародно-правових механізмів регулювання соціального захисту дитинства особистість дитини виявлялася найбільш ущемленою у суспільстві.

Теоретичний пошук європейських та північноамериканських педагогів другої половини XIX – початку XX ст. здійснювався у напрямку розвитку ідей демократизації освітньо-виховного процесу, гуманістичного ставлення до особистості

дитини, “вільного виховання”, правового і суспільно-благочинного захисту дітей, насамперед знедолених.

На рубежі XIX – XX ст. в європейських країнах оформилися три сектори суспільно-благочинної діяльності: приватний філантропічний, громадсько-державний та волонтерський. З 1880-х рр. у Німеччині, згодом і в інших європейських країнах, започатковувалися окремі державні соціальні програми захисту населення (пенсійне, медичне страхування, страхування від нещасних випадків на виробництві), формувалося соціальне законодавство щодо обмеження праці жінок і дітей.